

Ven. *мáймист* '(Inkerin) suomalainen' < suom. *majamies*.

Kirjakielensä sanan *финн* ja vanhan kansanomaisen, jo 1800-luvun alussa vahvan pejoratiivisen vivahduksen saaneen *чужна́* -sanan rinnalla venäläiset ovat käyttäneet suomalaisista, lähinnä Inkerin asukkaista, nimitystä *мáймист*. Neuvostoliiton Tiedeakatemian toimittaman sanakirjan¹ mukaan tämä sana esiintyy kirjallisuudessa etupäässä 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla, jolloin sitä käytti Puškin mm. eräässä kirjeessä. Tuon sanakirjan mainitsemista esimerkeistä voidaan päätellä, että mikäli *мáймист* -sanalla on yleensä ollut pejoratiivinen vivahdus, se joka tapauksessa on ollut lievempi kuin *чужна́* -sanana. Vanhin tunnettu esimerkki tavataan eräässä runossa, jossa peitetyin sanoin pilkataan Pietari Suurta ja joka on melko varmasti sepitetty pian hänen kuolemansa (v. 1725) jälkeen. Elävässä kansankielessä sana *мáймист* tavattiin ennen lokakuun vallankumousta etupäässä Pietarissa ja sen ympäristössä. Sen käyttö lienee nykyään kielletty, samoin kuin *чужна́* -sanana; nuoremman polven neuvostovenäläiset eivät ainakaan näy tuntevan kumpaakaan muuten kuin kirjallisuudesta.

Daljin sanakirjan kaikissa painoksissa² sanan *мáймист* on selitetty johtuvan lauseesta *эй мо́йста* 'en tiedä, en ymmärrä', jolla ilmeisesti tarkoitetaan vir. *ei mõista*. Luultavasti tämä selitys perustuu siihen, että tämä virolainen lause oli 1800-luvulla hyvin kansanomainen Suomessa käyneiden venäläisten, varsinkin pietarilaisten keskuudessa³. Merki-

¹ Словарь русского языка составленный постоянной словарной комиссией Академии Наук СССР (Ленинград 1927).

² Толковый словарь живого великорусского языка Владимира Даля (Москва 1865); toinen painos v:lta 1881, kolmas (Baudouin de Courtenayn toimittama) v:lta 1903.

³ Katso kirjoitustani Venäläisten »suomea» (Vir. 1941, s. 93—96).

tyksen kehitys ei kylläkään olisi ollut oudoksuttava, sillä eilaisten kansojen ja heimojen pilkkanimet helposti syntyvät tavallisista puheenparsista, esim. Baltian saksan *Kulle* 'virolaisen pilkkanimi' < etelävir. *kulle* 'kuule', ja luultavasti myös suom. *hurri* 'ruotsalaisen pilkkanimi' < ruots. *huru*? 'kuinka?' tai < *hörru* < *hör*, *du!* 'kuule, sinä!'¹

On kuitenkin hyvin vaikea selittää, miten lauseesta *ei möista* olisi syntynyt ven. *мáймисм*. Uudemmissa venäläisissä tietosanakirjoissa² onkin tälle sanalle annettu toinen selitys: se muka tarkoittaa ainoastaan luterilaisia Pietarin kuvernementin suomalaisia (sekä äyrämöisiä että savakoita) ja perustuu suom. *maamies* -sanaan. Tämän selityksen hyväksyy myös yllämainittu Neuvostoliiton Tiedeakatemia sanakirja. Venäjän kielen etymologiset sanakirjat eivät mainitse *мáймисм* -sanaa ollenkaan.

Suom. *maamies*-sanasta odottaisimme kuitenkin pikemmin ven. **мáмис* tai **мáмис* -muotoa. Jälkimmäinen on todennäköisempi, sillä painoton *e* äännetään sekä ven. kirjakielissä että useimmissa murteissa melkein *i*:nä. — »Parasiitti»-*t* ven. sanan lopussa selittyisi kyllä helposti, sillä se esiintyy murteittain sekä oikeissa venäläisissä että myös lainasanoissa, esim. *žys't* < *žys* < *žyz'n* (kirjakielen *жизнь* 'elämä') tai *ádris* < *ádris* (kirjakielen *адрес* 'osoite'). Sen kehitystä olisi saattanut edistää suomen yks. partitiivissa ja mon. genetiivissä esiintyvä *-t*. Yllämainittu vanhin esimerkki saattaa kuitenkin sisältää vielä *t*-muodon; siinä kun näet esiintyy vain adjektiivimuoto: *ис подъ маймискава захода* 'suomalaisen nurkan alta'. Myöhemmissä esimerkeissä kirjoitetaan aina *маймиский*, vaikka *t* kahden *s*:n välillä huolimattomassa puheessa tuskin kuuluu. — Sen sijaan ei ole yhtään esimerkkiä siitä, että suom. *ā*:sta olisi kehittynyt ven. *ai*-diftongi.³ — Merkitysoyillisesti selitys on tyydyttävä, vrt. esim. holl. *boer* 'maamies', josta on tullut buurien kansan nimi: saks. *die Buren*, ransk. *les Boers*; vaikeus on vain siinä, etteivät Inkerin suomalaiset kutsu itseään eikä heitäkään kutsuta »maamiehiksi».

Täysin tyydyttävästi voidaan ven. *мáймисм* -sana selittää sanasta

¹ Lisää esimerkkejä teoksessani *Fremdes im Baltendeutsch* (Mémoires de la Société Néo-philologique de Helsingfors XI, Helsinki 1936), s. 47. — Suom. *hurri*-sanasta ovat esittäneet toisenlaisia arveluja A. V. FORSMAN (Valvoja 1891, s. 4) ja H. OJANSUU (Vir. 1909, s. 171), mutta SETÄLÄ (Sanastaja n:o 7, 1929—30) piti vielä sen alkuperää tuntemattomana.

² Энциклопедический Словарь (Спб. 1896), Большая Энциклопедия (Спб. 1903), Новый Энциклопедический Словарь (Петроградъ 1915).

³ Katso J. KALIMA *Die ostseefinnischen Lehnwörter im Russischen* (Helsingfors 1915), s. 46—48.

majamies, jota Sanakirjasäätiön kokoelmien mukaan vielä 1930-luvulla käytettiin 'inkeriläisen' merkityksessä ainakin Suursaassa, Lavansaassa, Seiskarissa ja Uudellakirkolla Vpl. Odottaisimme siitä ven. **мáямисч* tai todennäköisemmin (katso yllä) **мáямисч* muotoa, jonka keskimäinen painoton vokaali kuitenkin helposti saattaa hävitä. Niinpä esim. ven. *мáятник* [*májət'n'ik*] 'heiluri' lausutaan vähemmän huolitellussa puheessa [*májət'n'ik*] ja sanasta *мáетный* 'raskas, väsyttävä (esim. työ)' tulee murteittain *máйтный* (< **майтный*).¹ Yllä olen osoittanut, miten »parasiitti»-t on saattanut kehittyä.

Muutamit Sanakirjasäätiön keräilijät ovat yrittäneet selittää, miksi inkeriläisiä on ruvettu kutsumaan »majamiehiksi». S. Paulaharjun mukaan tämä nimitys johtuu siitä, että »inkeriläiset talvella merellä kalastaessa ovat asuneet majoissa jäällä», ja Vilho Rikkosen mukaan siitä, että »inkeriläisiä, etupäässä soikkolalaisia kalastajia asui ennen talvikaudet Seiskarissa niin paljon, että heitä tav. oli enemmän kuin saaren omaa väkeä». Nämä selitykset perustuvat ilmeisesti niihin merkityksiin, jotka *majamies*-sanalla on nykyään muualla Suomessa: 'joka asustelloo majassa' (Saarijärvi), 'joka aina silloin tällöin pitää asuntoa jonkun luona' (Jämsä), 'talossa tilapäisesti majoileva, yöpyvä' (Utajärvi, Ristijärvi).

Tiedetään, että 1600- ja 1700-luvulla, merkantilismin vallitessa, *majamiehiksi* sanottiin silloisia mustan pörssin kauppiaita, s.o. niitä maalaisia, jotka vastoin asetuksia eivät myyneet tuotteitaan yleiseen kulutukseen torilla, vaan veivät ne salaa suoraan kaupunkilaisille tuttavilleen, joilta saivat erilaisia, niinkään laittomia vastapalveluksia. Näitä kaupunkilaisia sanottiin myös *majamiehiksi* ja koko järjestelmä sai silloisessa Suomen ruotsalaisessa lakikielessä nimen *majmiseri*²; on muuten huomattava, että tästä ruotsalaisesta asusta suom. toisen tavun painoton vokaali on kadonnut, kuten venäläisestäkin sanasta. Tätä vanhaa nimityksen »kaksiteräisyyttä» vastaa minusta merkillisellä tavalla nykyinen nimityksen »kaksiteräisyys»: Sanakirjasäätiön kokoelmien mukaan Paulaharjulle on v. 1907 kerrottu Uudellakirkolla, että »myö sanottaa inkeriläisii majamiehiks ja hyö sannoot meitä majamiehiks» (harv. minun). Voisi näin ollen ajatella, että *majamies* on siellä alkuaan tarkoittanut 'liiketuttavaa, jonka kanssa asunnossa harjoitettiin »mustaa» kauppaa'. Merkitykseen 'ystävä' viittaa tri Hakulisen Sak-

¹ Katso esimerkkejä Daljin sanakirjasta.

² Katso CARL V. BONSDORFF *Hvad förstods med majmiseriet?* (Historiallinen Arkisto XII, 1892, s. 117—123): »det är det olofliga härbärgerandet af landtmän jämte däraf härflytande afsteg från handelslagstiftningen, som äsyftas med uttrycket 'majmieserij'».

kolasta muistiinpanema sananlasku, joka on muuten ainoa tapaus, jossa siellä esiintyy sana *majamiés*: »muurahaine o murhamies, maurijaine o majamies». Eräs viime kesänä Kauklahdessa tapaamani inolainen evakko, 74 vuotta vanha Mikko Rokka, kertoi minulle muistavansa, että erääseen aikaan (ei muistanut sitä aivan tarkkaan) Suomen puolella asuvat kalastajat eivät saaneet viedä saalistaan suoraan Pietarin markkinoille, vaan heidän oli jätettävä se myytäväksi, tietysti välityspalkkiota vastaan, Venäjän puolella asuville »majamiehille». Hyvin tunnettua myös on, mitä suurta osaa Rajajoen molemmin puolin asuneiden kannakselaisten tuttavuus- ja sukulaisuussuhteet aina ovat näytelleet salakuljetuksen järjestämisessä. Ei tunnu näin ollen epätodennäköiseltä, että nimitys »majamies» on annettu inkeriläisille jo 1600-luvulla, jolloin se on Suomessa saanut yllämainitun merkityksen ja jolloin Inkerikin kuului Ruotsi-Suomen valtakuntaan. Venäjän kieleen sana on tunkeutunut joka tapauksessa jo suuren Pohjan sodan aikana.

V. Kiparsky.